

Perfect Aspect or Anterior Tense? Rethinking of Aspect in Persian

Vol. 13, No. 6, Tome 72
pp. 225-259
January & February
2023

Mona Valipour^{1*} & Fatemeh Bahrami²

Abstract

Present- and past perfect paradigms are commonly thought of as having the perfect aspect. Examining the concept of tense and aspect along with their definitions, the present study argues that what is often referred to as the perfect aspect in Persian is essentially a temporal concept. Taking into consideration the reference-, event-, and speech points, the study shows that the reference point comes necessarily after the event point in the case of the present- and the past perfect as well as their variants. In other words, this indicates the continuing relevance of a previous situation. Since this concept does not entail the completeness of the event, referring to it as “perfect” would be inaccurate. For this reason, the present study proposes the term the anterior tense as a substitute for the perfect aspect. The authors emphasize the significance of the reference situation in determination of grammatical tenses by referring to the function of temporal adverbs and participles. Participles, as independent words, are present in the structures of deverbal adjectives, perfect verbs, passive verbs, complex predicates, and attributive expressions. In all these functions, the morpheme of “-te/-de” represents the anterior tense. Reexamining the previous approaches, the present study reveals that tense, in addition to representing the reference and speech situations in the form of the trichotomy of present/past/future, represents the reference and event situations as well. In other words, tense of a verb encompasses both the trichotomy of past/present/future and the dichotomy of anterior/non-anterior.

Keywords: aspect, tense, perfect, participle, present perfect

Received: 19 February 2021
Received in revised form: 5 July 2021
Accepted: 27 July 2021

1. Corresponding author: Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Letters and Human Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran;

Email: m_valipour@sbu.ac.ir, ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-6937-5623>

2. Assistant Professor, Department of Linguistics, Faculty of Letters and Human Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0944-9707>

1. Introduction

Tense is a linear notion. Anteriority, synchronicity and posteriority of the event point (E) in relation to the speech point (S) on this line create tense trichotomy (past, present, future). It is quite clear that this division does not account for the difference in many constructions; for example, the distinction between simple past and imperfective past, or the difference between imperfective past and past continuous, or the difference between simple past and quotative past (present perfect). The main question of the current article focuses on the latter distinction. Most linguists have considered the distinction in aspect, and they believe that the quotative past has a perfect aspect.

The current research claims the distinction in Persian cannot be considered an aspectual one and shows that the morphemes that are present in the perfect constructions express a kind of tense concept which we have called anterior tense. Moreover, we will try to identify the trace of these morphemes in deverbal adjectives.

2. Literature Review

It seems that the term quotative past in the meaning we presumed, was first used in *Dabestan-e Parsi* by Habib Esfahani (1906). Evidently, grammarians have studied quotative past and distant past separately and have not noticed their similarity with respect to the so-called perfect aspect. Only Lazard, who adopted a comparative approach in order to explain these constructions, considered distant past to be the past of quotative past (2010: 186). Furthermore, in case of aspect and tense, the past subjunctive is similar to quotative past and their difference is solely in terms of mood. Most grammarians have not studied the two with their relation to each other. But Lazard considered past subjunctive to be the subjunctive of quotative past (2010: 189). Sadeghi & Arzhang (1979), and following them, Haghshenas et al. (2008) have also mentioned this point. Farshidvard (2003: 405) has also pointed it out.

Concerning grammatical aspect in Persian and especially about perfect constructions, the most important studies are Darzi & Jafari (2020) and Veisi Hesar & Sharif (2019). Following Declerck (2006, 2015), Veisi Hesar & Sharif (2019) divide the time axis into two fields of past and present. The present field is itself divided into three zones. Present tense zone refers to the part of present field which corresponds to moment zero (now). Pre-present zone has begun before moment zero and continues to its vicinity. Post-present zone starts just after moment zero. The past zone is situated before the pre-present zone. Past, pre-present, present and post-present zones constitute past tense, present perfect, present, and future, respectively. This view is problematic. Firstly, delimiting the fields is totally vague; e.g. the limits of the pre-present zone are blur and it is unclear what separates it from past tense. Secondly, this analysis cannot provide a consistent analysis of the property shared by the perfect constructions. Based on this analysis, past perfect is a relative tense, while present perfect is an absolute one. Thirdly, in order to answer the question of the difference between present perfect and simple past, these scholars, following Declerck (2006) declare that present perfect is situated in the pre-present zone which is in the vicinity of and in contact with moment zero, while past tense is completely separate from moment zero and thus expresses completeness and temporal distance. Therefore, the difference between these two tenses... can be explained by their proximity or remoteness from moment zero (2019: 19). Nevertheless, In Persian, simple past has a usage which is in stark opposition to this claim. In fact, present perfect cannot be used to refer to an action that is done at the very moment of speaking and simple past is what must be used.

3. Methodology

We examined the most significant achievements in describing the perfect constructions in Persian. In Theoretical Basis, chiefly based on Comrie (1976) and its followers, we considered aspect and its types, and based on

Reichenbach (1947) and Hornstein (1993), the role of R in determining tenses was recognized. Then, we studied aspect and its types in Persian and the perfect constructions, and it was shown what the morphemes representing the so-called perfect concept are and how they interact with other morphemes which express tense.

4. Results

Tense is determined based on the position of R, E, and S on timeline. First, the relation between E and R, and then the relation between R and S is determined and the result shows the relative position of these three points to each other. There are specific morphemes in Persian which encode these two relations and their aggregation determines the tense label of a construction. Absence of the past marker morpheme “-t/d” means the simultaneity of S and R (present tense), its presence means R is before S (past tense), and presence of the morpheme “xah” (as an auxiliary) signifies S before R (future tense).

Table 1.
Morphemes Expressing the Relation of S and R

R__S	R & S simultaneous	S__R
+ past affix	- past affix	- past affix + xah
Past tense	Present tense	Future tense

In the table, some tenses traditionally labeled as “past” are here considered present. Note that the participle consists of the two morphemes of the stem and “-te/de”. The latter morpheme expresses the relation between R and E. If E is before R, it signifies the anterior tense and if these two points are simultaneous, it expresses the unmarked state for which we use the term non-anterior tense. Note that based on the relation between E and R in Persian, we come to a tense dichotomy: One in which E is before R called anterior, and the

other in which E and R are simultaneous and is called non-anterior. Nevertheless, if Persian like English had a special construction for future, i.e. if R could be before E, then we would have a trichotomy: anterior, simultaneous, and posterior.

Table 2.
Morphemes Expressing the Relation between E and R

E__R	E & R simultaneous
+ te/de	- te/de
Anterior tense	Non-anterior tense

Now, we must answer the question why in perfect tense constructions, we considered the morpheme “-te/de” to express the relation between E and R. It seems that this morpheme, irrespective of whether it is used in the verb or not, signifies that E is anterior to R. In fact, adjectives such as “daneshamuxte” (graduate) signify perfectness, because in their construction, exactly like that of anterior tenses, E is before R. Note that in these adjectives, the relation between R and S, and as a result, the relation between E and S are unclear.

In general, E before R represented by the suffix “-de/te” appears in these constructions: 1. In adjectives such as “daneshamux-te”, “mor-de”, “gandi-de”, etc.; 2. In the so-called perfect constructions such as quotative past, distant past, quotative past continuous, etc. 3. In passive sentences; 4. In the so-called past participle clauses.

What we said here, clearly shows the incorrectness of claims made by scholars such as Farshidvard (2003: 380), or Hornstein (1993) who consider the auxiliary to signify perfectness. It is clear that the participle, whether used in a verb or outside it, has this meaning. The auxiliary in these constructions includes a morpheme which determines the relations between E and S.

As is shown in table 3, imperfective anterior present, continuous anterior present, and anterior present subjunctive constructions have a tense exactly the same as that of anterior present, since their difference with anterior present is in concepts unrelated to tense, i.e. aspect and mood. The difference between anterior past and anterior present is in the relation between S and R. In any case, double anterior present is slightly different. It is primarily formed as anterior past, i.e. E is located first in relation to an R in past, and then in relation to a secondary R in present. In other words, the E in this construction, in addition to being related to a posterior situation in past (R_1), is still relevant to now (R_2).

Table 3.
Representation of Anterior Tense

	Constructions with Anterior Tense	Example	S & R	E & R	Representation
1	anterior present	rafte am	present	anterior	E__S,R
2	imperfective anterior present	mirafte ast	present	anterior	E__S,R
3	anterior present continuous	dashte [ast] mirafte [ast]	present	anterior	E__S,R
4	anterior present subjunctive	rafte bashad	present	anterior	E__S,R
5	anterior past	rafte bud	past	anterior	E__R__S
6	double anterior present	rafte bude ast	present	anterior	E__R1__S,R2

5. Conclusion

By considering R next to S and E, we showed how time concepts are grammaticalized in Persian. Contrary to common approaches to tense, the trichotomy of past, present, and future is not determined by the relation between E and S. These tenses are determined by the relative anteriority or posteriority or simultaneity of S and R. Beside this trichotomy, based on the

relation between R and E, tenses are divided into two groups of anterior and non-anterior. In most previous views, this notion has been considered a type of aspect and usually labeled as perfect aspect. However, as we elaborated, it cannot be an aspect, since the position of situations on the time axis has nothing to do with aspect which relates to the internal state of an event. Therefore, the common characteristic of all perfect constructions is that R is before E which is grammaticalized in the morpheme “-te/de”. This morpheme is used in participles which are used in verbs such as past perfect and present perfect (and its types), passive verbs, past participle clauses, etc. and in all cases expresses this meaning.

[DOI: 10.52547/LRR.13.6.8]

[DOR: 20.1001.1.23223081.1401.0.0.87.9]

[Downloaded from irr.modares.ac.ir on 2024-04-19]

دوماهنامه بین‌المللی

۱۳۳، ش ۶ (پیاپی ۷۲)، بهمن و اسفند ۱۴۰۱، صص ۲۲۵ - ۲۵۹

مقاله پژوهشی

<http://dori.net/dor/20.1001.1.23223081.1401.0.0.87.9>

نمود کامل یا زمان دستوری تقدیمی؟ تأملی در بحث نمود در زبان فارسی

مونا ولی‌پور^{۱*}، فاطمه بهرامی^۲

۱. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۲. استادیار گروه زبان‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۰۱

چکیده

عموماً ساخت‌های اصطلاحاً کامل نظیر گذشته نقلی (حال کامل) و گذشته بعید (گذشته کامل) را در بردارنده نمود کامل تلقی می‌کنند. پژوهش حاضر با نگاهی موشکافانه به مقوله نمود دستوری و زمان دستوری و تعاریف آن‌ها، نشان می‌دهد آنچه در زبان فارسی تحت عنوان «نمود کامل» از آن بحث می‌شود، اساساً یک مفهوم زمانی است. با قائل شدن به موقعیت مرجع، در کنار موقعیت رویداد و موقعیت گفتار، می‌توان نشان داد که در گذشته بعید و گذشته نقلی و اقسام آن، موقعیت مرجع لزوماً بعد از موقعیت رویداد قرار دارد. به عبارت دیگر، این مفهوم نشانگر آن است که یک موقعیت پیشینی همچنان در موقعیتی پسینی موضوعیت دارد. از آنجایی که لازمه این مفهوم، کامل شدن رویداد نیست، اطلاق «کامل» نیز بدان، نادقیق است. به همین دلیل، به جای اصطلاح نمود کامل در این پژوهش، اصطلاح زمان دستوری تقدیمی معرفی می‌شود. نگارندگان با استدلال‌هایی همچون عملکرد قیدهای زمان و کارکرد صفت‌های فعلی در محیط‌های غیرفعلی ضرورت قائل شدن به موقعیت مرجع را در تعیین زمان‌های دستوری نشان می‌دهند. صفت‌های فعلی به‌عنوان واژه‌هایی مستقل در نقش‌های صفت و همچنین در ساختمان فعل‌های اصطلاحاً کامل، فعل‌های مجهول، محمول‌های مرکب و عبارت وصفی مشارکت دارند. در تمامی این کاربردها تک‌واژ «ته/ده» مسئول بازنمایی زمان دستوری تقدیمی است. این پژوهش با بازنگری در رویکردهای پیشین نشان می‌دهد که زمان دستوری علاوه بر بازنمایی جایگاه موقعیت مرجع و موقعیت گفتار در قالب تقسیم‌بندی سه‌شقی گذشته/حال/آینده، جایگاه موقعیت مرجع و موقعیت رویداد را نیز بازنمایی می‌کند. به عبارت دیگر، زمان دستوری یک فعل برآیندی از شقوق دوگانه تقدیمی/غیرتقدیمی و شقوق سه‌گانه گذشته/حال/آینده است.

E-mail: m_valipour@sbu.ac.ir

* نویسنده مسئول مقاله:

واژه‌های کلیدی: نمود، زمان دستوری، کامل، صفت فعلی، گذشته نقلی.

۱. مقدمه

در دستورهای سنتی، زمان برچسبی کلی برای اشاره به مجموعه ویژگی‌هایی است که امروز تحت سه مقوله جدا اما مرتبط بررسی می‌شوند. این سه مقوله عبارت‌اند از زمان دستوری، وجه و نمود. در ساده‌ترین رویکردها، زمان دستوری براساس تقدم و تأخر موقعیت رویداد (E) نسبت به موقعیت گفتار (S) سنجیده می‌شود. موقعیت گفتار، در حالت بی‌نشان برابر با لحظه اکنون است (یا اصطلاحاً در لحظه اکنون لنگر می‌اندازد). اگر موقعیت رویداد قبل از موقعیت گفتار باشد، با زمان گذشته سروکار داریم. اگر این دو موقعیت هم‌زمان باشند، با زمان حال. و اگر موقعیت رویداد بعد از موقعیت گفتار باشد، با زمان آینده سروکار داریم. در واقع زمان با تعیین ربط و نسبت نقاط یا موقعیت‌های زمانی روی محور زمان تعیین می‌شود. به عبارت دیگر، از آنجا که زمان یک مفهوم خطی است، تقدم و تأخر موقعیت‌ها روی این محور خطی، در قالب زمان دستوری بازتاب داده می‌شود.

با این تعریف، زمان دستوری دربردارنده تمایزی سه‌شقی است. واضح است که این تقسیم‌بندی تفاوت بسیاری از ساخت‌ها را صورت‌بندی نمی‌کند؛ برای مثال تمایز بین گذشته ساده و گذشته استمراری یا تفاوت گذشته استمراری و گذشته مستمر (ملموس) را قطعاً با این تمایز سه‌شقی نمی‌توان نشان داد؛ چراکه در این سه ساخت، موقعیت رویداد قبل از موقعیت گفتار است. به همین دلیل است که تقریباً همه زبان‌شناسان تفاوت این ساخت‌ها را در نمود می‌دانند. نمود مقوله‌ای است که با درون موقعیت رویداد، فارغ از ربط و نسبتش با موقعیت گفتار، سروکار دارد.

از طرف دیگر، تفاوت ساخت‌هایی نظیر گذشته ساده و گذشته نقلی را نیز نمی‌توان با تعریفی که از زمان دستوری ارائه شد، توجیه کرد. پیداست که در هر دو ساخت، موقعیت رویداد قبل از موقعیت گفتار قرار دارد. به همین دلیل، بیشتر زبان‌شناسان و دستوری‌پژوهان تفاوت این ساخت‌ها را نیز در نمود دانسته‌اند و معتقدند که گذشته نقلی دارای نمود کامل است. اما با تدقیق در تعاریفی که از نمود دستوری به‌دست داده شده است، به‌نظر می‌رسد که این

تمایز را نمی‌توان نمودی تلقی کرد. به سخن دیگر، پژوهش حاضر مدعی است که دست‌کم در زبان فارسی چیزی با عنوان «نمود کامل» به‌عنوان ویژگی تمایزبخش ساخت‌هایی نظیر گذشته نقلی و گذشته بعید وجود ندارد. با رد نمود کامل، قاعدتاً این پژوهش باید به این مسئله پاسخ دهد که اگر تفاوت گذشته ساده با گذشته نقلی یا با گذشته بعید در نمود کامل نیست، در چیست. در این راستا، با نگاهی دقیق به تعریف نمود و چگونگی بازنمایی اقسام آن در زبان فارسی و همچنین با بازتعریف زمان دستوری و معرفی مؤلفه‌ای مهم در تعیین ربط و نسبت نقاط روی محور زمان، تکواژهایی که روابط این نقاط و مفاهیم نمودی و زمانی را بازنمایی می‌کنند، معرفی می‌کنیم. بدین ترتیب، مشخص می‌شود که تکواژهایی که در ساخت‌های کامل حاضرند، بیانگر نوعی مفهوم زمانی (و نه نمودی) هستند که ما آن را زمان دستوری تقدیمی نامیده‌ایم. علاوه بر آن، سعی می‌کنیم که ردپای این تکواژها را در ساخت‌های غیرفعلی بازشناسیم.

بعد از اتمام این مقدمه و در بخش دوم، ابتدا به بررسی نحوه مواجهه دستورنویسان سنتی با ساخت‌های کامل می‌پردازیم و تعاریف آن‌ها از اقسام این ساخت‌ها را مرور می‌کنیم. سپس مهم‌ترین دستاوردهای زبان‌شناسان در توصیف و تحلیل ساخت‌های کامل در زبان فارسی را بررسی می‌کنیم. بخش سوم به مبانی نظری اختصاص دارد. در بخش چهارم به بررسی نمود و اقسام آن در زبان فارسی و در بخش پنجم به بررسی ساخت‌های کامل می‌پردازیم. در بخش ششم، نشان می‌دهیم که تکواژهای بازنماینده مفهوم اصطلاحاً کامل در فارسی کدام‌اند و چگونه با تکواژهای دیگری که بیانگر زمان دستوری‌اند، تعامل می‌کنند. بخش هفتم به نتیجه‌گیری اختصاص دارد.

۲. پیشینه پژوهش

اصلی‌ترین ساخت‌های کامل در زبان فارسی عبارت‌اند از گذشته نقلی و گذشته بعید که به ترتیب حال کامل و گذشته کامل نیز نامیده می‌شوند.^۲ نام‌گذاری متفاوت به‌ویژه در مورد گذشته نقلی (حال کامل)، بیانگر اختلاف‌نظری در مورد زمان این ساخت است. گاهی نیز استفاده از حال کامل، بیش از این‌که آگاهانه و مستظهر به دلایل زبانی باشد، متأثر از معادل آن در انگلیسی است. به هر روی، برای بررسی دستاوردهای دستورنویسان پیشین در این زمینه، باید تعاریف

و کاربردهایی را که برای این ساخت‌ها برشمرده‌اند، مرور کنیم.

به نظر می‌رسد که اصطلاح گذشته نقلی در معنای موردنظر ما، نخستین‌بار در دبستان پارسی اثر حبیب اصفهانی (۱۳۲۴ق) به‌کار رفته است. در این کتاب، این ساخت مقابل گذشته ساده قرار دارد که حبیب اصفهانی برای اشاره به آن از اصطلاح ماضی شهودی سود جسته است. تقابل نقلی و شهودی، به‌روشنی بیانگر یکی از مهم‌ترین تمایزهای این دو ساخت بر پایه نشان دادن منبع اطلاع است. به عبارت دیگر، حبیب اصفهانی نخستین دستورنویسی است که به مقوله گواه‌نمایی توجه کرده و براساس آن یک ساخت را نام‌گذاری کرده است.^۴ دستورنویسان پس از او، در تعریف گذشته نقلی عمدتاً به بقای اثر فعل تا زمان حال اشاره کرده‌اند (قریب، ۱۳۳۰ق، صص. ۱۰۹-۱۱۰؛ خیامپور، ۱۳۳۳، صص. ۴۹-۵۰؛ همچنین نک. قریب و همکاران، ۱۳۵۰، ج. ۲/ص. ۳۱؛ شریعت، ۱۳۶۴، ص. ۱۵۰). به گفته خانلری (۱۳۵۱، ص. ۳۴) در گذشته نقلی، گفت‌وگو از فعلی است که در گذشته واقع شده اما اثر یا نتیجه آن تا زمان حال نیز باقی است. خانلری همچنین اشاره کرده است که گذشته نقلی «به حکم ساختمان آن، واسطه میان گذشته و حال است؛ یعنی به حکم جزء اول آن که صفت مفعولی و ماده ماضی فعل‌های فارسی است، بر گذشته دلالت می‌کند و به حکم جزء ثانی که معنی آن معادل فعل بودن در زمان حال است، مضارع محسوب می‌شود. بنابراین بر وقوع فعلی دلالت می‌کند که در زمان گذشته روی داده و دنباله یا اثر آن تا زمان حال دوام دارد» (۱۳۶۵، ج. ۲/ص. ۲۵۱). پیش از او، لازار^۵ متذکر این نکته شده بود (۱۹۵۷)، ترجمه بحرینی، ۱۳۸۹، ص. ۱۸۳). علاوه‌بر این کاربرد که مدنظر بیشتر دستورنویسان بوده، به کاربرد گواه‌نمایی نیز اشاره شده است (صادقی و ارژنگ، ۱۳۵۸، صص. ۱۶-۱۷؛ انوری و احمدی گیوی، ۱۳۷۶، صص. ۴۷-۴۸؛ حق‌شناس و همکاران، ۱۳۸۷، صص. ۵۴-۵۵). بعضی از دستورنویسان (مانند صادقی و ارژنگ، ۱۳۵۸، ص. ۱۶؛ شریعت، ۱۳۶۴، ص. ۱۵۳؛ فرشیدورد، ۱۳۸۲، صص. ۴۰۰-۴۰۱) متذکر شده‌اند که گذشته نقلی ممکن است در صورت وجود قرینه، برای اشاره به نتیجه رویدادی در آینده نیز به‌کار رود.

در تعریف گذشته بعید، از دیرباز به تقدم عملی بر عمل دیگر در گذشته اشاره شده است (قریب، ۱۳۳۰ق، ص. ۱۱۱؛ خیامپور، ۱۳۳۳، ص. ۴۹؛ خانلری، ۱۳۵۱، ص. ۳۴؛ شریعت، ۱۳۶۴، صص. ۱۵۴-۱۵۳). علاوه‌بر آن، بعضاً بر دلالت این ساخت به حسرت و شرط و آرزوی نامحقق در گذشته نیز، اشاره شده است (صادقی و ارژنگ، ۱۳۵۸، ص. ۱۶؛ حق‌شناس و همکاران،

۱۳۸۷، صص. ۵۲-۵۳.

چنانکه پیداست دستورنویسان گذشته نقلی و گذشته بعید را مستقل از یکدیگر بررسی کرده‌اند و متوجه و متذکر تشابه آن‌ها در آنچه اصطلاحاً نمود کامل نامیده می‌شود، نشده‌اند. تنها لازار که رویکردی مقایسه‌ای در توضیح کاربرد این ساخت‌ها دارد، گذشته بعید را گذشته‌شده گذشته نقلی دانسته است (۱۹۵۷، ترجمه بحرینی، ۱۳۸۹، ص. ۱۸۶).

تمام آنچه گفتیم، در کتاب‌های مورد بحث تحت عناوین «اقسام فعل»، «زمان افعال» و «زمان و وجه افعال» بررسی شده و کم‌تر کتابی به نمود به‌عنوان مقوله‌ای مستقل اشاره کرده است. از این میان، فرشیدورد نمود را چنین تعریف کرده است: «ویژگی‌های فعل را از لحاظ دلالتش بر آغاز و دوام و پایان و کمال و نقص وقوع آن و از نظر ارتباطش با زمانی معین، نمود یا حد آن می‌گویند و فعل را از این لحاظ می‌توان به پنج قسم تقسیم کرد: مبهم یا مطلق، استمرار یا ناتمام، کامل، نیمه‌کامل و آغازی» و در تعریف نمود کامل گفته است: «یعنی فعل در زمانی معین تمام شده است» (۱۳۸۲، صص. ۳۷۹-۳۸۰). فارغ از اینکه فرشیدورد مفهوم نمود دستوری و واژگانی را خلط کرده است، باید پرسید که وقتی از نمود صحبت می‌کنیم، آیا از وضعیت رویداد نسبت به نقطه زمانی معینی سخن می‌گوییم؟ و اگر چنین است، چرا باید نمود را مقوله‌ای جدا از زمان دستوری در نظر گرفت؟

در سال‌های اخیر زبان‌شناسان پژوهش‌هایی درباره نمود دستوری و واژگانی و همچنین درباره ساخت‌های کامل (عمدتاً گذشته نقلی) انجام داده‌اند. نمود واژگانی ویژگی‌های ذاتی فعل را از نظر شروع، پایان، امتداد، تکرار و امثالهم بیان می‌کند. نمود واژگانی براساس مؤلفه‌های پویایی^۱، تداوم^۲ و غایتمندی^۳ عمدتاً به چهار دسته ایستا^۴، کنشی^۵، دیرحصولی^۶ و آنی‌حصولی^۷ تقسیم می‌شود (Vendler, 1957; Dowty, 1979; Van Valin, 2005). بعضی پژوهشگران ایرانی تلاش کرده‌اند مصادیق این تقسیم‌بندی را در فارسی نیز ردیابی کنند (نک: چراغی و کریمی‌دوستان، ۱۳۹۲؛ برزگر و کریمی‌دوستان، ۱۳۹۶؛ ویسی‌حصار، ۱۳۹۷).

نمود دستوری به این معناست که آیا فعل به صورت یک رویداد یکپارچه و کلی روایت می‌شود و دسترسی به ساختار درونی آن ناممکن است یا اینکه ساختار درونی‌اش در دسترس است. درباره نمود دستوری در فارسی و به‌ویژه در مورد ساخت‌های کامل مهم‌ترین پژوهش‌ها عبارت‌اند از درزی و جعفری (۱۳۹۸) و ویسی‌حصار و شریف (۱۳۹۸).

درزی و جعفری (۱۳۹۸) در چارچوب صرف توزیعی و در قالب هندسه مشخصه‌ها، به بررسی مقوله‌های نمود و زمان در فارسی پرداخته‌اند. آن‌ها از یک طرف اظهار می‌کنند که «در هندسه مشخصه‌ها، نظام تصریف فعل از سه بخش نمود، زمان دستوری و وجه تشکیل می‌شود». از طرفی دیگر، معتقدند که «واحد واژگانی -ده-ته در فارسی که به همراه فعل کمکی، ساخت کامل را می‌سازد، کارکرد متفاوتی با نمود و زمان دستوری در هندسه مشخصه‌ها دارد... و در هسته نحوی مستقلی ادغام می‌شود» (۱۳۹۸، ص. ۹۷). به عبارت دیگر، در نگاه آن‌ها ساخت‌های کامل بیانگر ویژگی‌ای غیر از نمود یا زمان دستوری هستند. انوشه (۱۳۹۴، ص. ۶۶) وند «-ده-ته» را بیانگر نمود کامل دانسته و در واقع، کامل بودن را نوعی نمود تلقی کرده است (مشابه Klein, 1994). اما بعضی نیز مانند کوپر^۳ (2010) وندی را که در ساخت صفت فعلی به کار می‌رود، بیانگر زمان دستوری می‌دانند (به نقل از درزی و جعفری، ۱۳۹۸)^۴.

ویسی حصار و شریف (۱۳۹۸) به پیروی از دکلرک^۵ (2005, 2015) محور زمان را به دو پهنه گذشته و حال تقسیم می‌کنند. پهنه حال خود به سه ناحیه زمانی تقسیم می‌شود. ناحیه زمان حال، به قسمتی از پهنه حال اشاره می‌کند که منطبق بر لحظه صفر (اکنون) است. اما ناحیه پیشاحال قبل از لحظه صفر شروع شده و تا مجاورت آن ادامه می‌یابد. ناحیه پساحال هم بلافاصله بعد از لحظه صفر شروع می‌شود. ناحیه زمان گذشته هم قبل از منطقه پیشاحال قرار دارد. ناحیه زمان گذشته، ناحیه پیشاحال، ناحیه حال و ناحیه پساحال به ترتیب سازنده زمان‌های گذشته، حال کامل، حال و آینده‌اند. این فرضیه مشکلاتی دارد. نخست آنکه حدود و ثغور پهنه‌ها کاملاً مبهم است؛ برای مثال، حدود پهنه پیشاحال مشخص نیست و معلوم نیست که چه چیزی مرز آن را از گذشته ساده مشخص می‌کند. دوم آنکه این فرضیه نمی‌تواند تحلیل یکدستی از ویژگی مشترکی که بین ساخت‌های کامل هست، به دست دهد. براساس این تحلیل، گذشته کامل، زمانی نسبی است، اما حال کامل زمانی مطلق. سوم اینکه این محققان در پاسخ به این مسئله که تفاوت حال کامل و گذشته ساده چیست، به پیروی از دکلرک (2006) مدعی‌اند «حال کامل در ناحیه پیشاحال قرار دارد که در مجاورت لحظه صفر و با آن در تماس است. اما زمان گذشته کاملاً از لحظه صفر منفصل بوده و لذا معنی تمام شدن و فاصله زمانی را بیان می‌کند. پس تفاوت این دو زمان ... با توجه به قرب و بعد آن‌ها نسبت به لحظه صفر قابل‌تیین

است» (۱۳۹۸، ص. ۱۹). اما گذشته ساده در فارسی کاربردی دارد که دقیقاً عکس این ادعا را نشان می‌دهد. در واقع اگر عملی در همان لحظه سخن گفتن انجام گرفته باشد، نمی‌توان از حال کامل برای اشاره به آن استفاده کرد و باید گذشته ساده به کار برد. برای نمونه، در مثال ۱، اگر از حال کامل استفاده کنیم و بگوییم «روشن شده» به این معنی است که «[مدتی است که] روشن شده». لازار تنها کسی است که به این کاربرد اشاره کرده و تصریح کرده که گذشته ساده در این کاربرد در تقابل با حال کامل است. به گفته وی، در زبان فرانسوی و انگلیسی برای این کاربرد از زمان حال استفاده می‌شود (۱۹۵۷، ترجمه بحرینی، ۱۳۸۹، صص. ۱۸۰-۱۸۱). از آنجایی که گذشته ساده در انگلیسی چنین کاربردی ندارد، قاعدتاً این مورد، مدنظر دکلرک قرار نگرفته است.

۱. [می‌خواهیم آتشی روشن کنیم. پس از مدتی کوشش آتش درمی‌گیرد. بلافاصله

می‌گوییم:] روشن شد.

بعضی پژوهشگران مانند رضایی (۱۳۹۳) و امیدواری و گلغام (۱۳۹۶) اشاره کرده‌اند که استفاده از گذشته نقلی (و اقسام آن مانند گذشته استمرار نقلی، گذشته بعید نقلی و...) یکی از روش‌های گواه‌نمایی در زبان فارسی امروز است. اما هیچ‌کدام تبیین نکرده‌اند که چرا از بین ساخت‌های مختلف، این دسته باید برای بازنمایی گواه‌نمایی در فارسی داوطلب شود. عموزاده و همکاران (۱۳۹۶) نیز یکی از کاربردهای گذشته نقلی را فرافکنی اشاری به آینده تلقی کرده‌اند.

۳. مبانی نظری

برای پاسخ به این پرسش که آیا کامل بودن اساساً مفهومی نمودی است (Klein, 1994; De Swart, 1998: انوشه، ۱۳۹۴) یا زمانی (Reichenbach, 1947; Declerck, 2006) یا هیچ‌کدام (درزی و جعفری، ۱۳۹۸)، ناچاریم مفاهیم زمان دستوری و نمود را مورد بازاندیشی قرار دهیم. برای بررسی نمود و اقسام آن، کامری^{۱۶} (1976) و برای بررسی زمان دستوری و ساخت زمان‌های مختلف از هورنشتاین^{۱۷} (1994) بهره خواهیم گرفت.

به گفته کامری (1967, p.1-3) زمان دستوری، موقعیت رویداد را به موقعیت دیگری (غالباً موقعیت گفتار) مرتبط می‌کند. رایج‌ترین زمان‌های دستوری موجود در زبان‌های جهان عبارت‌اند از زمان‌های گذشته، حال و آینده. رویدادی که با زمان دستوری حال توصیف

می‌شود، هم‌زمان با موقعیت گفتار (اکنون) است. زمان دستوری گذشته بیانگر رویدادی قبل از موقعیت گفتار و زمان دستوری آینده بیانگر رویدادی بعد از این موقعیت است. اما قصه نمود به کلی متفاوت است. اگر قرار باشد جایگاه موقعیت‌ها را نسبت به یکدیگر نسنجیم و آن را به کناری نهیم، و در عوض به ساختار درونی موقعیت رویداد فارغ از ربط و نسبتش با موقعیت گفتار توجه کنیم، مفهوم نمود دستوری را به میان آورده‌ایم. نمود بیانگر روش‌های متفاوت نگرستن به ساخت درونی موقعیت است. زمان دستوری برخلاف نمود، مفهومی اشاری^{۱۸} است.

کامری (1967, pp.3-4, 16, 19, 24-25) نمود دستوری را به دو دسته کلی تام^{۱۹} و ناقص^{۲۰} تقسیم می‌کند. در نمود تام، موقعیت رویداد را به صورت یک کل یکپارچه و لایتجزی توصیف می‌کنیم^{۲۱}؛ گویی در یک لحظه اتفاق می‌افتد و توجهی به این نداریم که آن موقعیت حقیقتاً چگونه و چقدر طول می‌کشد. برای مثال، با گفتن جمله ۲الف فقط وقوع این رویداد را به صورت کلی گزارش می‌کنیم. خواندن این کتاب، ممکن است یک ماه یا یک روز طول کشیده باشد. اما ما درباره روند و وضعیت درونی آن حرفی نمی‌زنیم. اما اگر بخواهیم این موقعیت را با در نظر گرفتن روند درونی آن توصیف کنیم، از نمود ناقص استفاده می‌کنیم. در مثال ۲ب، خواندن کتاب به صورت یک رویداد یکپارچه روایت نمی‌شود. بلکه روی بخشی از روند انجام آن دست می‌گذاریم و احتمالاً می‌خواهیم در ادامه اشاره کنیم که در حین این رویداد چه رویداد دیگری رخ داده است. به سخن دیگر، نمود تام از بیرون به رویداد نگاه می‌کند و نمود ناقص از درون.

۲. الف. من این کتاب را خواندم.

ب. دیروز داشتم این کتاب را می‌خواندم.

واضح است که ناقص یا تام بودن، ربطی به واقعیت رویداد در عالم خارج ندارد؛ بلکه به نحوه روایت گوینده از آن رویداد، بسته است. از طرف دیگر، اینکه نمود دستوری ارتباطی با جایگاه موقعیت رویداد نسبت به موقعیت گفتار ندارد، به این معنی است که از لحاظ نظری فعل‌های دارای زمان دستوری گذشته، حال یا آینده می‌توانند دارای نمود دستوری تام یا ناقص باشند. گفتنی است که نمود تام، لزوماً بر اتمام عمل دلالت نمی‌کند. در مواقعی که نمود تام و ناقص در تقابل باهم ظاهر می‌شوند، یکی از معانی ثانویه نمود تام ممکن است دلالت بر اتمام

عمل باشد.

کامری (1976, pp.25-28) نمود ناقص را به دو دسته عادت^{۲۲} و استمرار^{۲۳} تقسیم می‌کند. فعل‌های دارای نمود عادت^{۲۲}، دربرگیرنده یک گستره بلند زمانی‌اند؛ طوری که رویداد موردنظر در کل آن گستره، پخش شده باشد (الف۳). وی، نمود استمرار^{۲۳} را به صورتی سلبی تعریف می‌کند و می‌گوید نمود استمرار^{۲۳} آن دسته از نمودهای ناقص‌اند که عادت^{۲۲} نیستند (ب۳).

۳. الف. در دوران دانشجویی، سه‌شنبه‌ها به سینما می‌رفتم.

ب. داشتیم می‌رفتم خانه مادربزرگم که...

ج. دیروز ساعت پنج داشتی چی کار می‌کردی؟ داشتم درس می‌خوندم.

گفتیم که در نمود ناقص برخلاف نمود تام، به موقعیت درونی رویداد و روند انجام آن توجه می‌شود. به زعم نگارندگان، تفاوت نمود ناقص عادت^{۲۲} و استمرار^{۲۳} در این است که در نمودهای ناقص استمرار^{۲۳}، موقعیت درونی رویداد شکافته می‌شود و گوینده از منظری در بطن آن، رویداد را روایت می‌کند و برای مثال به استمرار یا ناتمام‌ماندنش اشاره می‌کند. اما در نمود ناقص عادت^{۲۲} موقعیت درونی رویداد مدنظر نیست، بلکه موقعیت درونی گستره زمانی موردنظر است و به همین دلیل است که تکرار مفهومی جانشدنی از نمود عادت^{۲۲} است. قاعدتاً تکرار یک رویداد، دخلی به موقعیت درونی تکرار رویداد (مثلاً رفتن به سینما) ندارد؛ بلکه به درون یک گستره زمانی نقب می‌زند و تکرار یک رویداد را در درون این گستره منعکس می‌کند. این نکته، در پژوهش کامری مغفول مانده و به همین دلیل است که او نتوانسته تعریف دقیقی از نمود استمرار^{۲۳} و تقابل آن با نمود عادت^{۲۲} ارائه دهد.

اما آیا آنچه تحت عنوان نمود کامل بیان می‌شود، جزء اقسام نمود تام است یا چیزی در عرض آن است؟ کامری اشاره می‌کند که با تعریفی که از نمود به دست داده شد، ساخت‌های کامل ظاهراً بیانگر مفهومی متفاوت‌اند؛ چراکه این ساخت‌ها ظاهراً یک وضعیت را به موقعیتی قبل از آن پیوند می‌دهند. به عبارت دیگر، کامل بودن به این معنی است که یک موقعیت پیشینی همچنان موضوعیت دارد.^{۲۴} اگرچه کامری به ماهیت متفاوت مفهوم کامل بودن با نمود اشاره می‌کند اما دقیقاً مشخص نمی‌کند که باید آن را نوعی زمان دستوری دانست یا در مقوله‌ای جداگانه قرار داد.

اشاره کردیم که زمان دستوری در یک بررسی اولیه، براساس جایگاه موقعیت رویداد (E) نسبت به موقعیت گفتار (S) که در حالت بی‌نشان برابر با زمان حال است) سنجیده می‌شود. تقدم موقعیت رویداد نسبت به موقعیت گفتار، هم‌زمان دو موقعیت، و تأخر موقعیت رویداد نسبت به موقعیت گفتار، به‌ترتیب زمان‌های دستوری گذشته، حال و آینده را می‌سازد. با چنین تلقی‌ای از زمان دستوری، ساخت‌های گذشته ساده، گذشته نقلی و گذشته بعید هر سه دارای زمان دستوری یکسان خواهند بود؛ چراکه در هر سه ساخت، موقعیت رویداد قبل از موقعیت گفتار است (بازنمایی ۴).

4. E_S

به‌نظر می‌رسد که علاوه بر E و S، نقطه دیگری نیز روی محور زمان وجود دارد که در تعیین معنای زمانی گذشته نقلی و گذشته بعید دخالت مستقیم دارد. این نقطه همان نقطه یا موقعیت مرجع (R) است که نخستین بار توسط رایشنباخ (1947) در تبیین زمان‌های دستوری مطرح گردید. R موقعیتی است که از منظر آن به موقعیت رویداد (E) نگریسته می‌شود. بنابر نظریه رایشنباخ (1947)، در زمان‌های دستوری، ابتدا رابطه بین E و R و سپس رابطه بین R و S تعیین می‌شود و از برآیند این دو رابطه، جایگاه این سه نقطه نسبت به یکدیگر مشخص می‌شود (Hornstein, 1993; Kiparsky, 2002).

در جملات ۵، جایگاه E (شستن ظرف‌ها) نسبت به نقطه دیگری در گذشته که همان موقعیت مرجع (R) است، تعیین شده است. R در گذشته بعید قبل از موقعیت گفتار (S) قرار دارد (بازنمایی ۶). جایگاه دقیق R در مثال ۵ الف مبهم است و توسط بافت تعیین می‌گردد اما در مثال ۵ ب مشخص است (هنگام رسیدن زهرا).

۵. الف. علی ظرف‌ها را شسته بود.

ب. وقتی زهرا رسید، علی ظرف‌ها را شسته بود.

6. E_R_S

در گذشته نقلی نیز E قبل از R قرار دارد؛ اما R و S هم‌زمان‌اند. به عبارت دیگر، از منظر زمان حال به E که رویدادی در گذشته است، نگریسته می‌شود. و به همین دلیل است که بیشتر دستورنویسان در توضیح کاربردهای گذشته نقلی به ارتباط رویدادی در گذشته با زمان حال اشاره کرده‌اند (مثال ۷ و بازنمایی ۸).

۷. علی ظرف‌ها را شسته است.

8. E__S,R

وجود قیدهای زمان که ممکن است R یا E را مقید کنند، دلیلی است که حضور R را در این ساختارها اثبات می‌کند. در جمله ۹ الف، قید «الآن» مقیدکننده R و در جمله ۹ ب، قید زمان «ساعت پنج» مقیدکننده E است.

۹. الف. نمی‌خواد غصه طرف‌های نشسته رو بخوری. الان دیگه علی طرف‌ها رو شسته.

ب. نمی‌خواد غصه طرف‌های نشسته رو بخوری. علی ساعت پنج طرف‌ها رو شسته.

در گذشته بعید، از آنجایی که R و E هر دو در گذشته قرار دارند، گاهی قید می‌تواند به نحوی مبهم مقیدکننده هر دو نقطه باشد. در مثال ۱۰، در صورتی که قید مقیدکننده نقطه E باشد، به این معنی است که تمام شدن کیک در دیروز اتفاق افتاده است. اما اگر مقیدکننده R باشد، به این معنی است که تمام شدن کیک قبل از دیروز رخ داده است.

۱۰. دیروز، کیک تموم شده بود.

گفتنی است در زبان انگلیسی و عمدتاً براساس داده‌های این زبان، فرضیه‌ای شکل گرفته است مبنی بر اینکه قیدهای زمان صرفاً مقیدکننده نقطه مرجع هستند (Kiparsky, 1947).^{۲۶} برخلاف چنین فرضیاتی، داده‌های زبان فارسی به‌روشنی نشان می‌دهند که این قیدها هم نقطه رویداد و هم نقطه مرجع را می‌توانند به‌راحتی مقید کنند.

چنانکه پیداست اثرات تعبیری R در گذشته نقلی و بعید کاملاً هویداست. اما رایشنباخ معتقد است که R اختصاصی به این ساختارها ندارد و در همه زمان‌های دستوری حاضر است. هورنشتاین (1993) ادعای رایشنباخ را با دلایلی از جمله نحوه تعامل زمان‌های دستوری در جمله‌های مرکب، مستدل کرد. با این همه، واضح است که R اثرات تعبیری آشکاری در سایر ساختارها ندارد. این امر از آنجاست که در سایر ساختارها R و E هم‌زمان‌اند. این هم‌زمان باعث می‌شود که اثرات تعبیری R به‌کلی خنثی شود و اساساً نبود و نبود آن دست‌کم در تعبیر معنایی جملات تأثیری نداشته باشد.^{۲۷} برای مثال، هم‌زمان E و R در جمله ۱۱ باعث می‌شود که قید (برخلاف جمله ۱۰) تنها مقیدکننده E تعبیر شود و از ابهام پیش‌گفته خبری نباشد.

۱۱. دیروز، کیک تموم شد.

12. E,R__S

بدین ترتیب، برای تعیین زمان دستوری، باید به بررسی جایگاه سه موقعیت E و R و S نسبت به یکدیگر روی محور زمان پرداخت. نقاط E و R در همه زمان‌های دستوری فارسی

(به جز ساخت‌های مسمی به کامل) هم‌زمان‌اند و به همین دلیل وجود R در این ساخت‌ها اثرات تعبیری روشنی ندارد. اما در ساخت‌های کامل، قائل شدن به وجود R ضروری است.

۴. نمود تام و ناقص و شیوه بازنمایی آن‌ها در زبان فارسی

چنانکه گفتیم، نمود مفهومی ناظر به وضعیت درونی موقعیت رویداد است. اگر رویداد به‌مثابه یک کل یکپارچه در نظر گرفته شود، با نمود تام سروکار داریم؛ اما اگر وضعیت و روند درونی رویداد (یا گستره زمانی) در زبان بازنمایی شود، با نمود ناقص. به سخن دیگر، این نمود ناقص است که وضعیت درونی را به‌صورت دستوری بازتاب می‌دهد و نمود تام درباره آن سکوت می‌کند. به همین دلیل، نمود ناقص به صورت نشاندار و نمود تام به‌صورت بی‌نشان صورت‌بندی می‌شود. در زبان فارسی نشانه نمود ناقص حضور تکواژ «می-» و نشانه نمود تام، نبود این تکواژ است. گفتنی است که نمود پیش‌فرض در همه زبان‌ها نمود تام نیست و بعضی از زبان‌ها نمود تام را به صورت نشان‌دار نشان می‌دهند (Comrie, 1976, p. 21).

بدین ترتیب تمامی ساخت‌هایی که دارای این تکواژ هستند، دارای نمود ناقص‌اند. این ساخت‌ها را که در همه آن‌ها به وضعیت درونی رویداد توجه می‌شود، در ستون نخست جدول زیر می‌توان دید. همچنین ساخت‌هایی که فاقد این تکواژند، دارای نمود تام‌اند. به این ساخت‌ها در ستون دوم جدول اشاره شده است. در همگی آن‌ها، فارغ از تفاوت‌های زمانی و وجهی، کلیت رویداد موردنظر است و نه بخشی از روند آن. به بیان کلارک (2013)، رویداد دارای نمود تام را باید یک کل اتمی در نظر گرفت که دسترسی به ساخت درونی آن ممکن نیست؛ برخلاف رویداد دارای نمود ناقص که ساخت درونی‌اش در دسترس و قابل‌ارزیابی است. نمود تام، بیانی بسیط، صاف‌وساده و یکپارچه (اتمى) از یک رویداد است؛ اما نمود ناقص بیانی درون‌نگرانه و موشکافانه (غیراتمى) از یک رویداد است.

جدول ۱: تکواژهای بیانگر نمود

Table 1: Morphemes expressing aspect

نمود دستوری ناقص	نمود دستوری تام
می +	می -
حال اخباری، حال مستمر، گذشته استمراری، گذشته	گذشته ساده، گذشته نقلی، گذشته بعید، گذشته بعید

نمود دستوری ناقص	نمود دستوری تام
مستمر، گذشته استمراری نقلی، گذشته مستمر نقلی	نقلی، گذشته التزامی، حال التزامی، آینده

انواع نمود ناقص

به طور کلی نمود ناقص به دو دسته عادت و استمراری تقسیم می‌شود. بعضی از زبان‌ها، نشانه‌هایی دستوری برای این تفکیک دارند (Comrie, 1976). در زبان فارسی، «می-» که نشانه نمود ناقص است، در هر دو دسته به کار می‌رود و می‌تواند نشانگر عادت (۱۳الف) یا استمرار (۱۳ب) باشد.

۱۳ الف. قبل از کرونا، سه‌شنبه‌ها می‌رفتم سینما.

ب. چی کار می‌کنی؟ کتاب می‌خونم.

اما نشانه‌ای نسبتاً نوظهور در زبان فارسی وجود دارد که مرزی تقریبی بین این دو کاربرد ترسیم می‌کند. چنانکه گفتیم «می-» می‌تواند بیانگر استمرار یا عادت باشد. بنابراین هر ساختی که در بردارنده این تکواژ باشد، یکی از این دو معنا را خواهد داشت. اما در ساخت‌هایی که اصطلاحاً مستمر نامیده می‌شود، «داشتن» نیز در کنار «می-» ظاهر می‌شود. «می-» همچنان می‌تواند بیانگر هر دو معنا باشد، اما «داشتن» صرفاً نمود ناقص استمراری را رمزگذاری می‌کند. اگر «می-» نیز در کنار این فعل بیانگر استمرار باشد، ساخت حاصل نیز به نحوی مضاعف معنای استمرار را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، «داشتن» معنای تضعیف‌شده «می-» (در مقام تکواژ بیانگر استمرار) را تقویت می‌کند. این نشانه نوظهور بیشتر در فارسی گفتاری کاربرد دارد.

اما اگر «می-» در یک ساخت مستمر، بیانگر عادت باشد، معنای استمرار و عادت به صورت همزمان وجود خواهد داشت. در جملات ۱۴ «می-» بیانگر عادت است؛ اما با اضافه شدن «داشتن» و تبدیل گذشته استمراری به گذشته مستمر در مثال ۱۴ب، ساخت حاصل علاوه بر عادت، بیانگر استمرار نیز هست.

۱۴ الف. زهرا تا پنجاه سالگی روزی به پاکت سیگار می‌کشید.

ب. زهرا تا پنجاه سالگی داشت روزی به پاکت سیگار می‌کشید [که به سکنه خفیف زد

و برای همیشه سیگار رو گذاشت کنار].

جدول ۲: انواع نمود دستوری

Table 2: Types of grammatical aspect

نام	ناقص
- می	+ می
	استمراری (+ داشتن)
	عادت

۵. کامل بودن؛ مفهومی زمانی

بر اساس تعریفی که از نمود ارائه شد، نمی‌توانیم بدین اعتبار تفاوتی بین گذشته ساده و گذشته نقلی قائل شویم. از طرف دیگر، گفتیم برخلاف زمان که ماهیتی اشاری دارد، نمود مفهومی غیراشاری است. به عبارت دیگر، در تعیین نمود، جایگاه موقعیت رویداد نسبت به موقعیتی دیگر روی محور زمان اهمیت ندارد. اما چنانکه اشاره شد، در اکثر پژوهش‌های دستوری سنتی و جدید فارسی گذشته نقلی را بیانگر وقوع رویدادی در گذشته با توجه بر اثرگذاری آن بر زمان حال تعریف کرده‌اند. همچنین، در تعریف گذشته بعید گفته‌اند که این ساخت بیانگر وقوع رویدادی در گذشته است که نسبت به رویداد دیگری در گذشته، مقدم باشد. با دقت در همین تعاریف ساده، می‌بینیم که آنچه بیش از همه ممیزه این ساخت‌ها دانسته شده است، جایگاه موقعیت رویداد نسبت به موقعیتی دیگر روی محور زمان است. به عبارت دیگر، به نظر می‌رسد که آنچه اصطلاحاً نمود کامل نامیده می‌شود، بیش از آنکه مفهومی نمودی باشد، مفهومی زمانی است.

نکته دیگر آنکه اگر کامل بودن را نوعی نمود و مقابل نمود ناقص در نظر بگیریم، با تناقضی مواجه می‌شویم که به خوبی بی‌اعتباری این تقسیم‌بندی را نشان می‌دهد. آیا ساخت‌های گذشته استمراری نقلی (می‌رفته است) و گذشته مستمر نقلی (داشته است) [می‌رفته است] را باید به اعتبار وجود «می» ناقص بدانیم، یا اینکه می‌بایست به اعتبار صفت فعلی (یا فعل بودن) آن‌ها را دارای نمود کامل حساب کنیم؟

چنانکه به تفصیل بیان کردیم، رایس‌نباخ (1947) با قائل شدن به نقطه مرجع تفسیر درستی از ساخت‌های کامل به دست داد. او و متعاقبانش نشان دادند که کامل بودن از آنجایی که مفهومی اشاری و مرتبط با جایگاه موقعیت‌ها روی محور زمان است، اساساً نوعی زمان دستوری

است. بنابراین استفاده از اصطلاح «نمود» برای اشاره به آن گمراه‌کننده است. اما دلیل نام‌گذاری این ساخت‌ها به «کامل» این است که در این موارد از منظر موقعیتی پس از موقعیت رویداد، به رویداد موردنظر نگریسته می‌شود. بدین ترتیب، این تلقی ایجاد می‌شود که رویداد نسبت به موقعیت مرجع کامل شده است. این برداشت بسته به نمود واژگانی رویداد موردنظر، ممکن است درست یا نادرست باشد. در مثال ۱۵ الف، از آنجایی که نمود واژگانی فعل ایستاست، ممکن است این رویداد همچنان ادامه داشته باشد. اما در مثال ۱۵ ب، فعل دارای نمود واژگانی لحظه‌ای است و می‌توان گفت که نسبت به نقطه مرجع کامل شده است. با این همه، از آنجایی که تعداد فعل‌هایی که نمود واژگانی ایستا داشته باشند، نسبتاً اندک است، می‌توان با اغماض گفت که یکی از معانی ضمنی این ساخت‌ها، کامل بودن رویداد است.

۱۵. الف. ما سال‌ها در این محله زندگی کرده‌ایم.

ب. چند روز پیش با یک ماشین مدل‌بالا تصادف کرده‌ام.

براساس آنچه گفتیم، استفاده از اصطلاح «نمود کامل» نادقیق است. تقدم E بر R، یک ویژگی زمانی (و نه نمودی) است که گذشته بعید و گذشته نقلی و اقسام آن را از سایر ساخت‌ها جدا می‌کند. از طرف دیگر، رویداد موردنظر لزوماً نسبت به موقعیت مرجع، کامل نمی‌شود و بنابراین تعبیر «کامل» نیز، دقیق نیست. همچنین، نزدیکی معنایی این اصطلاح به اصطلاح «تام» همواره موجب سردرگمی شده است. به این دلیل، به جای «نمود کامل» از اصطلاح «زمان دستوری تقدمی» استفاده خواهیم کرد که در بخش بعدی بیشتر بدان می‌پردازیم.

۶. شیوه بازنمایی زمان دستوری تقدمی در زبان فارسی

زمان دستوری براساس موقعیت R و E و S روی محور زمان، تعیین می‌شود. ابتدا رابطه بین E و R و سپس رابطه بین R و S مشخص و از برآیند این دو رابطه، وضعیت نهایی این سه نقطه نسبت به یکدیگر معلوم می‌شود. تکواژهای معینی در زبان فارسی برای رمزگذاری این دو رابطه وجود دارد که تجمیع آن‌ها برچسب زمانی یک ساخت را تعیین می‌کند. نبود تکواژ گذشته‌ساز «ت/د» به معنی هم‌زمان این S و R است (زمان دستوری حال)، بودن آن به معنی تقدم R بر S (زمان دستوری گذشته) و حضور تکواژ «خواه» (به‌عنوان فعل کمکی) بیانگر تقدم S بر R (زمان دستوری آینده) است.^{۲۸}

جدول ۳: تکواژهای بیانگر رابطه S و R

Table 3: Morphemes expressing the relation of S and R

S__R	همزمان S و R	R__S
- وند گذشته؛ + خواه	- وند گذشته	+ وند گذشته
زمان دستوری آینده	زمان دستوری حال	زمان دستوری گذشته
خواهم رفت	می‌رود، دارد می‌رود، برود، رفته است، رفته باشد، رفته بوده است، می‌رفته است، داشته [است] می‌رفته [است]	رفت، می‌رفت، داشت می‌رفت، رفته بود

در جدول مذکور، بعضی از زمان‌هایی که سنتاً برچسب «گذشته» می‌خورند، در دسته زمان حال قرار گرفته‌اند. گفتنی است که برخلاف دیدگاه‌های سنتی، صفت فعلی دربردارنده تکواژ گذشته‌ساز نیست. ساختار صفت فعلی ترکیبی از دو تکواژ بن و «-ته/ده» است. تکواژ اخیر مسئول بیان رابطه R و E است. تقدم E بر R به معنی زمان دستوری تقدمی و همزمان این دو نقطه بیانگر وضعیتی بی‌نشان است که ما از اصطلاح زمان دستوری غیرتقدمی برای اشاره به آن استفاده می‌کنیم. گفتنی است که در زبان فارسی براساس رابطه E و R به دو شق زمان دستوری می‌رسیم: یکی که در آن E بر R مقدم است و تقدمی نام دارد و دیگری که در آن E و R همزمان هستند و غیرتقدمی نام دارد. اما اگر زبان فارسی مانند انگلیسی ساخت ویژه‌ای برای بیان آینده در گذشته داشت، یعنی اگر R می‌توانست بر E مقدم شود، آنگاه این تقسیم‌بندی سه‌شقی می‌بود: تقدمی (16a)، همزمان (16b) و تأخری (16c).

16. a. E__R
b. E,R
c. R__E

جدول ۴: تکواژهای بیانگر رابطه E و R

Table 4: Morphemes expressing the relation Between E & R

همزمان E و R	E__R
- ته / ده	+ ته / ده
زمان دستوری غیرتقدمی	زمان دستوری تقدمی
رفت، می‌رفت، داشت می‌رفت، می‌رود، دارد می‌رود،	رفته است، رفته بود، رفته بوده است، می‌رفته است،

هم‌زمان E و R	E__R
برود، خواهم رفت	داشته [است] می‌رفته [است]

در اینجا باید به این پرسش پاسخ گفت که چرا در ساخت زمان‌های دستوری کامل، تک‌واژ «-ته/ده» را بیانگر رابطه E و R در نظر گرفته‌ایم. به نظر می‌رسد که این تک‌واژ فارغ از اینکه در ساختمان فعل به‌کار رود یا نرود، بیانگر تقدم E بر R است. در واقع صفت‌هایی نظیر «دانش آموخته» به این دلیل معنای کامل بودن را می‌رسانند که در ساختار آن‌ها دقیقاً مانند زمان‌های دستوری تقدمی، E قبل از R است. گفتنی است که در این صفت‌ها رابطه R و S و به‌تبع آن، رابطه E و S مشخص نیست. به عبارت دیگر، نسبت صفتی همچون «دانش آموخته» با موقعیت گفتار (زمان حال) نامشخص است؛ این امر از آنجا معلوم می‌شود که این صفت (/اسم) می‌تواند با صفت‌هایی مقید شود که بیانگر روابط متفاوتی بین E و S هستند (الف/۱۷)، اما نمی‌تواند با صفت‌هایی همراه شود که بر رابطه متفاوتی بین E و R دلالت می‌کنند (ب/۱۷).

۱۷. الف. دانش‌آموختگان پارسال / امسال / سال‌های آتی

ب. دانش‌آموختگان در حال تحصیل^{۲۹}

به‌طور کلی، تقدم E بر R که با پسوند «-ته/ده» بازنمایی می‌شود، در ساخت‌های زیر ظاهر می‌شود: ۱. در ساخت صفت‌هایی چون «دانش‌آموخته»، «مرده»، «گندیده» و... (واضح است که این صفت‌ها می‌توانند در ساخت جملات اسنادی یا محمول‌های مرکب هم شرکت کنند)؛ ۲. در ساخت‌های اصطلاحاً کامل همچون گذشته نقلی، گذشته بعید، گذشته استمراری نقلی و... ۳. در ساخت جملات مجهول؛ ۴. در ساخت آنچه اصطلاحاً عبارت وصفی نامیده می‌شود. در مثال ۱۸ وضعیت رویداد (E) بند اول، نسبت به موقعیت گفتار (S) کاملاً نامشخص است و برای تعیین آن، ناگزیر به بند بعدی وابسته است. و دقیقاً به همین دلیل است که فعل بند دوم می‌تواند به صورت گذشته، حال یا آینده ظاهر شود. تنها اطلاعی که از «رفته» فهمیده می‌شود تقدم E بر R است. به همین دلیل است که در چنین جمله‌هایی، رویداد منعکس شده در عبارت وصفی لزوماً قبل از رویداد بند بعد، تلقی می‌گردد. این بحث، تا حدودی به بحث تعامل موقعیت‌های سه‌گانه در جمله‌های مرکب شباهت دارد که چون خارج از بحث حاضر است، بدان نمی‌پردازیم (Hornstein, 1993).

۱۸. علی به خانه رفته، ظرف‌ها را شست / می‌شوید / خواهد شست.

آنچه گفتیم به خوبی نادرستی ادعای بعضی از پژوهشگران مانند فرشیدورد (۱۳۸۲، ص. ۳۸۰) یا هورنشتاین (۱۹۹۳) را که فعل کمکی را بیانگر کامل بودن (زمان دستوری تقدمی) می‌دانند، نشان می‌دهد. پیداست که صفت فعلی چه در ساختمان فعل به کار رود و چه خارج از آن، حامل چنین معنایی هست. فعل کمکی در این ساخت‌ها محل تک‌واژی است که رابطه S و E را مشخص می‌کند.

به طور کلی، صفت‌های فعلی چه در ساخت یک فعل به کار روند و چه خارج از آن، تنها به یک معنی می‌توانند بیانگر گذشتگی باشند و آن تنها در صورتی است که این گذشتگی به معنی تقدم E بر R (یا همان مفهوم زمان دستوری تقدمی) باشد. در واقع، اینکه در دستورهای فارسی به ساخت‌هایی نظیر گذشته نقلی، اطلاق «گذشته» می‌شود، ظاهراً به اعتبار این است که موقعیت رویداد قبل از موقعیت مرجع (که هم‌زمان با موقعیت گفتار است) قرار دارد. اما از آنجایی که در این نوشتار اصطلاحات گذشته و حال و آینده را برای بیان رابطه R و S به کار برده‌ایم، باید برای بیان رابطه E و R از اصطلاح تقدمی استفاده کنیم.

بدین ترتیب، فعل «رفته است» که سنتاً «گذشته نقلی» نامیده می‌شود، به اعتبار نبود تک‌واژ گذشته‌ساز، دارای زمان دستوری حال و به اعتبار وجود تک‌واژ «-ته» دارای زمان دستوری تقدمی است و برچسب دقیق‌تر زمان دستوری این ساخت، «حال تقدمی» خواهد بود (جدول ۵). چنانکه از جدول ۵ پیداست، ساخت‌های حال تقدمی استمراری و حال تقدمی مستمر، از نظر زمان دستوری ساختی کاملاً مشابه حال تقدمی دارند؛ چراکه تفاوتشان با حال تقدمی در مفاهیم غیرزمانی، یعنی نمود و وجه است. تفاوت گذشته تقدمی با حال تقدمی، در رابطه S و R است. در این میان، وضعیت حال تقدمی مضاعف با بقیه کمی متفاوت است. این ساخت ابتدا به صورت گذشته تقدمی شکل می‌گیرد؛ یعنی E ابتدا نسبت به یک موقعیت مرجع در گذشته، و در گام دوم نسبت به یک موقعیت مرجع ثانویه در زمان حال مکان‌یابی می‌شود. به عبارت دیگر، در این ساخت، علاوه بر اینکه رویداد با موقعیتی متأخر در گذشته (R_1) ارتباط می‌یابد، همچنان نسبت به نقطه حال (R_2) نیز موضوعیت دارد.

جدول ۵: بازنمایی زمان دستوری تقدیمی

Table 5: Representation of anterior tense

ردیف	ساخت‌های دارای زمان دستوری تقدیمی	مثال	رابطه R و S	رابطه E و R	بازنمایی
۱	حال تقدیمی (حال کامل/ گذشته نقلی)	رفته‌ام	حال	تقدیمی	E__S,R
۲	حال تقدیمی استمراری (گذشته استمراری نقلی)	می‌رفته است	حال	تقدیمی	E__S,R
۳	حال تقدیمی مستمر (گذشته مستمر نقلی)	داشته [است] می‌رفته [است]	حال	تقدیمی	E__S,R
۴	گذشته تقدیمی (گذشته کامل/ گذشته بعید)	رفته بود	گذشته	تقدیمی	E__R__S
۵	حال تقدیمی مضاعف (گذشته بعید نقلی/ گذشته ابعد)	رفته بوده است	حال	تقدیمی	E__R ₁ __S,R ₂

دستورنویسان اکثراً کاربردهای این ساخت‌ها را بدون در نظر گرفتن عنصر مشترکشان توضیح داده‌اند. در حال تقدیمی (گذشته نقلی)، موقعیت مرجع با موقعیت گفتار (لحظه اکنون) هم‌زمان است. به عبارت دیگر، از منظر حال به رویدادی در گذشته نگریسته می‌شود. دستورنویسان، در بیان کاربردهای این ساخت، عمدتاً به باقی ماندن اثر رویدادی در گذشته تا زمان حال اشاره کرده‌اند. حال کامل گرچه در بسیاری مواقع چنین تضمین معنایی‌ای دارد، اما این معنا قابل نقض است (مثال ۱۹).

۱۹. یک ساعت پیش پنج تا ساندویچ خورده‌ام و همچنان گرسنه‌ام.

نگریستن به یک موقعیت پیشینی از منظر موقعیتی پسین یا آنچه‌ان که کامری (1976) اشاره کرده است، موضوعیت‌داری یک رویداد پیشینی، نقطه مشترک تمامی کاربردهای زمان‌های تقدیمی است. اینکه رویدادی همچنان تا موقعیت مرجع، اعتبار و موضوعیت داشته باشد، می‌تواند به صورت ضمنی بیانگر نوعی نمود ایستایی هم باشد. در واقع آنچه تحت عناوین نتیجه‌ای^{۲۰}، تجربی^{۲۱}، پایداری و وضعیت^{۲۲} یا گذشته اخیر^{۲۳} به‌عنوان کاربردهای این ساخت‌ها ذکر شده (Comrie, 1976, pp. 56-60) را می‌توان زیر چتر یک مفهوم، یعنی نمود ایستایی، گرد آورد؛ هرچند که این مفهوم نیز خود فرزند یک مفهوم زمانی یعنی زمان دستوری

تقدمی و از تضمینات آن است. با این همه، این تعامل نشان می‌دهد که زمان دستوری و نمود چگونه می‌توانند از یکدیگر تأثیر بپذیرند. چپستی نمود ایستایی، بررسی تأثیر زمان دستوری تقدمی بر خلق آن و همچنین تعامل آن با نمود واژگانی فعل اصلی از یک طرف و نمود واژگانی فعل کمکی از طرف دیگر، نیازمند مجالی جداگانه است که توفیق فراهم آمدنش را می‌طلبیم. علاوه بر آن، در مطالعات پیشین، برای ساخت‌های تقدمی، به ویژه حال تقدمی (گذشته نقلی)، به کاربردهای دیگری (مانند گواهنمایی و فرافکنی اشاری) نیز ذکر شده است. این در حالی است که با قائل شدن به موقعیت مرجع و تفسیر درست آن، می‌توانیم به تبیینی یکدست از کاربردهای متشتمت و ظاهراً نامرتب این ساخت دست پیدا کنیم. از طرف دیگر، می‌توان تبیین کرد که چرا صرفاً حال تقدمی و اقسام آن داوطلب اصلی در بازنمایی گواهنمایی (به‌عنوان یکی از کاربردهای متأخر این ساخت‌ها در جریان رشد و تکوین فارسی دری) هستند. این موضوع را نیز در پژوهش‌های آینده پی می‌گیریم.

۷. نتیجه

ویژگی مشترک ساخت‌هایی که در زبان فارسی دارای نمود کامل تلقی می‌شوند، به کار رفتن صفت فعلی در ساختمان آنهاست. صفت فعلی از بن فعل به همراه تکواژ «ده/ته» ساخته می‌شود. در پژوهش حاضر با نگاهی دقیق به تعاریف زمان دستوری و نمود و همچنین با بررسی کاربرد صفت‌های فعلی در محیط‌های غیرفعلی نشان دادیم که تکواژ مذکور ابزاری دستوری برای بیان زمان دستوری و نه نمود است. در واقع، در تعیین زمان‌های دستوری، با قائل شدن به موقعیت مرجع می‌بینیم که در همه ساخت‌های دارای صفت فعلی، موقعیت مرجع لزوماً بعد از موقعیت رویداد است؛ یعنی فصل مشترک این ساخت‌ها در این است که در آنها یک موقعیت پیشینی همچنان در موقعیتی پسینی موضوعیت دارد. قاعداً از آنجایی که صحبت از جایگاه موقعیت‌ها نسبت به یکدیگر روی محور زمان است، با زمان دستوری سروکار داریم. در واقع زمان دستوری علاوه بر بازنمایی جایگاه موقعیت مرجع و موقعیت گفتار در قالب تقسیم‌بندی سه‌شقی گذشته/حال/آینده، جایگاه موقعیت مرجع و موقعیت رویداد را نیز در قالب تقسیم‌بندی دوشقی تقدمی/غیرتقدمی بازنمایی می‌کند. طرح تقسیم‌بندی دوشقی اخیر از نوآوری‌های پژوهش حاضر است. البته گفتنی است که در دستورهای سنتی فارسی، به جای

اصطلاح حال کامل از گذشته نقلی استفاده می‌شود. گذشتگی در این مورد، به همین مفهوم تقدیمی اشاره دارد. نقلی نیز به یکی از کاربردهای ساخت‌های اصطلاحاً کامل در فارسی، یعنی گواه‌نمایی، اشاره دارد. از جمله نتایج فرعی این پژوهش در بحث نمود، اشاره به انواع آن یعنی نمود تام و ناقص و شیوه بازنمایی آن‌ها در فارسی است. در این راستا، علاوه بر جرح و تعدیل دیدگاه کامری در باب تفاوت نمود ناقص استمراری و ناقص عادتی، شیوه تفکیک آن‌ها در فارسی را توضیح داده‌ایم. علاوه بر آن، به نظر می‌رسد که زمان دستوری تقدیمی به نحوی ضمنی بیانگر نوعی نمود ایستاست. بررسی این تضمن معنایی و تعامل نمود واژگانی فعل اصلی و فعل کمکی با این مفهوم و همچنین ارائه تحلیلی یک‌دست از کاربردهای ظاهراً متشتمت فعل‌های دارای زمان دستوری تقدیمی را به پژوهش‌های آتی وامی‌گذاریم.

۸. پی‌نوشت‌ها

1. event
2. speech
۳. ساخت‌های موسوم به گذشته بعید نقلی (بعد)، گذشته استمراری نقلی و گذشته مستمر نقلی هم کامل‌اند. با بررسی گذشته نقلی و بعید به نتایج درباره ساخت‌های کامل می‌رسیم که به این موارد نیز قابل‌تعمیم‌اند.
۴. «اگر گوینده چیزی را به طریق مسموع و از روی شک و شبهه گوید، آن را ماضی نقلی گویند» (۱۳۲۴ق، ص. ۷۵)
5. Lazard
6. dynamicity
7. duration
8. telicity
9. stative
10. activity
11. accomplishment
12. achievement
13. Cowper
۱۴. گفتنی است که دستورنویسان عمدتاً «ه» را تک‌واژی می‌دانند که به ستاک گذشته ملحق می‌شود و صفت فعلی می‌سازد. درباره نادرستی این تحلیل نک: انوشه، ۱۳۹۴.
15. Declerck
16. Comrie

17. Hornstein
18. deictic
19. perfective
20. imperfective

۲۱. دقت شود که آنچه با عنوان نمود تام (perfective) از آن صحبت می‌شود، به کلی با آنچه کامل (perfect) نامیده می‌شود، متفاوت است.

22. habitual
23. continuous
24. continuing relevance of a previous situation
25. reference

۲۶. در زبان انگلیسی جمله‌ای مانند ۹ خوش ساخت نیست.

۲۷. ^۱ همین نکته باعث شده است که بعضی زبان‌شناسان مفهوم نقطه مرجع را مورد انتقاد قرار دهند (Larsson, 2009; Swenson, 2017) به نقل از درزی و جعفری، (۱۳۹۸)

۲۸. شاید بهتر باشد برای بازنمایی زمان حال، به وجود یک تکواژ صفر قائل شویم که در تقابل با نشانه‌های زمان دستوری گذشته و آینده است. بود و نبود تکواژ گذشته‌ساز در صورتی که فارسی را دارای تقابل زمانی گذشته/غیرگذشته در نظر بگیریم، کافی است، زیرا خوب می‌دانیم که وقتی تقابل دوشقی باشد، یک مشخصه برای بازنمایی آن کفایت می‌کند. به عبارت دیگر، در نبود تکواژ گذشته‌ساز، با ارزش پیش‌فرض یعنی زمان غیرگذشته مواجه خواهیم بود. اما با توجه به تثبیت ساخت زمان آینده در فارسی امروز و سه‌شقی شدن تقابل‌های زمان دستوری، شاید بهتر باشد که برای زمان حال به وجود یک تکواژ صفر قائل شویم.

۲۹. این عبارت تنها زمانی خوش ساخت است که E در «دانش‌آموختگان» با E در «در حال تحصیل» متفاوت باشد. به عبارت دیگر، اگر «دانش‌آموختگان» به معنی فراغت از تحصیل در یک رشته یا مقطع و «در حال تحصیل» به معنی اشتغال به تحصیل در رشته یا مقطعی دیگر باشد، این عبارت خوش ساخت خواهد بود. ولی اگر E یکسان باشد (که خوانش بی‌نشان هم همین است)، بدساخت است.

30. perfect of result
31. experiential perfect
32. perfect of persistent situation
33. perfect of recent past

۳۴. همچنین در نظر بگیرید تعابیر نقشی در بیان دکلرک (2006) یا خوانش‌های ساخت کامل در انگلیسی به بیان کیپارسکی (2002).

۹. منابع

- امیدواری، آ.، و گلغام، ا. (۱۳۹۶). بررسی گواه‌نمایی در زبان فارسی: رویکردی رده‌شناختی. *جستارهای زبانی*، ۱، ۷۹-۹۹.
- انوری، ح.، و احمدی گیوی، ح. (۱۳۷۶). *دستور زبان فارسی* ۲. تهران: فاطمی.
- انوشه، م. (۱۳۹۴). فرافکن‌های نمود و زمان در صفت‌های فاعلی مرکب: بر پایه نظریه صرف توزیعی. *جستارهای زبانی*، ۲۶، ۴۹-۷۲.
- برزگر، ح.، و کریمی‌دوستان، غ. (۱۳۹۶). نمود واژگانی در افعال مرکب مشتق از صفت در زبان فارسی. *پژوهش‌های زبانی*، ۱، ۴۱-۵۷.
- چراغی، ز.، و کریمی‌دوستان، غ. (۱۳۹۲). طبقه‌بندی افعال زبان فارسی براساس ساخت رویدادی و نمودی. *پژوهش‌های زبانی*، ۲، ۴۱-۶۰.
- حبیب اصفهانی، م. (۱۳۲۴ق). *دبستان پارسی (برای نوآموزان پرداخته شده است)*، چاپ دوم. تبریز: کتابخانه تربیت.
- حق‌شناس، ع.، سامعی، ح.، سمایی، م.، و طباطبایی، ع. (۱۳۸۷). *دستور زبان فارسی ویژه دوره‌گردانی و کارشناسی زبان و ادبیات فارسی تربیت معلم*. تهران: مدرسه.
- خانلری، پ. (۱۳۵۱). *دستور زبان فارسی*. تهران: انتشارات بنیاد فرهنگ ایران.
- خانلری، پ. (۱۳۶۵). *تاریخ زبان فارسی*. تهران: نشر نو.
- خیامپور، ع. (۱۳۳۳). *دستور زبان فارسی*. تبریز: دانشگاه تبریز.
- درزی، ع.، و جعفری، س. (۱۳۹۸). بررسی مقوله‌های نمود و زمان فارسی در قالب هندسه مشخصه‌ها. *پژوهش‌های زبان‌شناسی*، ۲۱، ۹۷-۱۱۸.
- رضایی، و. (۱۳۹۳). گواه‌نمایی در زبان فارسی امروز. *پژوهش‌های زبانی*، ۱، ۲۱-۴۰.
- شریعت، م. (۱۳۶۴). *دستور زبان فارسی*. تهران: اساطیر.
- صادقی، ع.، و ارژنگ، غ. (۱۳۵۸). *دستور*، سال چهارم، آموزش متوسطه عمومی فرهنگ و ادب. تهران: سازمان کتاب‌های درسی
- عموزاده، م.، دیانتي، م. و عظیم‌دخت، ذ. (۱۳۹۶). ابعاد معناشناختی فرافکنی اشاری ماضی نقلی در زبان فارسی. *پژوهش‌های زبانی*، ۱، ۹۹-۱۱۶.
- فرشیدورد، خ. (۱۳۸۲). *دستور مفصل امروز*. تهران: سخن.

- قریب، ع.، رشید یاسمی، غ.، همایی، ج.، فروزانفر، ب.، و بهار، م. (۱۳۵۰). *دستور زبان فارسی*. تهران: کتابفروشی مرکزی.
- قریب، ع. (۱۳۳۰ق). *دستور زبان فارسی به اسلوب السنه مغرب زمین*، دوره سوم. تهران: بی‌نا.
- لازار، ژ. (۱۹۵۷). *دستور زبان معاصر فارسی*. ترجمه م. بحرینی (۱۳۸۹). توضیحات و حواشی ه. میلانیان. تهران: هرمس.
- ویسی‌حصار، ر.، و شریف ب. (۱۳۹۸). معنی‌شناسی و کاربردشناسی حال کامل در زبان فارسی. *پژوهش‌های زبان‌شناسی*، ۲۰، ۱۵-۳۲.
- ویسی‌حصار، ر. (۱۳۹۷). *نمودگرانی در زبان فارسی: رویکردی مشخصه‌بنیان*. زبان‌شناسی تطبیقی، ۱۵، ۱۳۵-۱۵۷.

References

- Amoozaheh, M., Dianati, M., & Azimdokht, Z. (2017). Deictic projection of present perfect in Persian: A semantic analysis. *Journal of Language Research*, 8(1), 99-116. [In Persian].
- Anoushe, M. (2015). Aspect and tense projections in the complex agentive adjectives: A distributed morphology approach. *Language Related Research*, 26, 49-72. [In Persian].
- Anvari, H., & Ahmadi Givi, H. (1997). *Persian Grammar 2*. Tehran: Fatemi. [In Persian]
- Barzegar, H., & Karimi Doustan, Gh. (2017). Lexical aspect in Persian deadjectival complex predicates. *Journal of Language Research*, 8(1), 41-57. [In Persian].
- Cheraghi, Z., & Karimi Doustan, Gh. (2014). Classification of Persian verbs based on event and aspectual. *Journal of Language Research*, 4(2), 41-60. [In Persian].
- Clarke, S. (2013). *Aspectual Scope and Contrast in English and Japanese*. *Doctoral Dissertation*, University of Toronto.

- Comrie, B. (1976). *Aspect*. New York and Cambridge: Cambridge University Press.
- Cowper, E. (2010). Where Auxiliary Verbs Come from. In *Proceedings of the 2010 annual conference of the Canadian Linguistic Association*. Concordia University, Montreal.
- Darzi, A., & Jafari, S. (2020). A feature-geometric approach to grammatical tense and aspect in Persian. *Research in Linguistics*, 11(2), 97-118. [In Persian].
- De Swart, H. (1998). Aspect shift and coercion. *Natural Language & Linguistic Theory*, 16, 347-385.
- Declerck, R. (2006). *The grammar of the English tense system: A comprehensive analysis*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter.
- Declerck, R. (2015). *Tense in English: Its structure and use in discourse*. London and New York: Routledge.
- Dowty, D. (1979). *Word meaning and Montague Grammar*. Dordrecht: Reidel.
- Farshidvard, Kh. (2003). *A Detailed Contemporary Grammar*. Tehran: Sokhan. [In Persian].
- Habib Esfahani, M. (1906). *Dabestan-e Parsi (For New Learners)*, 2nd reprint. Tabriz: Tarbiat Library. [In Persian]
- Haghshenas, A., Samei, H., Samayi, M., & Tabatabaee, A (2008). *Persian Grammar*, Tehran: Madrese. [In Persian].
- Hornstein, N. (1993). *As time goes by*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Kiparsky, P. (2002). Event structure and the perfect. In David I. Beaver, Luis D. Casillas Martínez, Brady Z. Clark, and Stefan Kaufmann (eds.), *The Construction of Meaning*. CSLI Publications.
- Klein, W. (1994). *Time in language*. London: Routledge.
- Larsson, I. (2009). Participles in time: the development of the perfect tense in Swedish. Doctoral dissertation, University of Göteborg, Göteborg.

- Lazard, G. (1957). *Contemporary Persian Grammar*, translated by M. Bahreyni (2010), annotated by H. Milanian. Tehran: Hermes. [In Persian].
- Omidvari, A., & Golfam, A. (2017). The study of evidentiality in Persian : A typological approach. *Language Related Research*, 8(1), 79-99. [In Persian].
- Gharib, A. (1912). *Persian Grammar*, Third Volume, 2nd reprint. Tehran. [In Persian].
- Gharib, A., Rashid-Yasemi, Gh., Homayi, J., Forouzanfar, B., & Bahar, M. (1971). *Persian Grammar*. Tehran: Central Bookshop. [In Persian].
- Reichenbach, H. (1947). *Elements of symbolic logic*. New York: Collier-Macmillan.
- Rezaei, V. (2014). Evidentiality in contemporary Persian. *Journal of Language Research*, 5(1), 21-40. [In Persian].
- Sadeghi, A., & Arzhang, Gh. (1979). *Grammar*, 4th Year, General High School of Culture and Literature. Tehran: Textbooks Organization. [In Persian].
- Shariat, M. (1985). *Persian Grammar*. Tehran: Asatir. [In Persian].
- Swenson, A. (2017). *The Morphosemantic and Morphosyntax of the Malayalam Verb*. Doctoral Dissertation, MIT.
- Van Valin, R. D. (2005). *Exploring the syntax-semantics interface*. Cambridge: Cambridge University.
- Vendler, Z. (1957). Verbs and times. *Philosophical review* LXVI: 60-143.
- Veisi Hesar, R., & Sharif, B. (2019). Semantics and pragmatics of present perfect tense in Persian. *Research in Linguistics*, 20, 15-32. [In Persian].
- Veisi Hesar, R. (2018). Aspect shifting in Persian: A feature-based approach. *Iranian Journal of Comparative Linguistic Research*, 15, 135-157. [In Persian].
- Khanlari, P. (1972). *Persian Grammar*. Tehran: Bonyad-e Farhang-e Iran Publication. [In Persian].
- Khanlari, P. (1986). *The History of Persian Language*. Tehran: Now Publication.

[In Persian].

- Khayyampour, A. (1954). *Persian Grammar*. Tabriz: University of Tabriz Publication. [In Persian].